

YOSHLAR MAFKURAVIY IMMUNITETINI SHAKLLANTIRISHDA AXLOQIY TARBIYANING O'RNI

Ismoilov Kamoliddin Qurultoyevich

*Farmatsevtika ta'lim va tadqiqot institute Yoshlar masalalari va
ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha prorektori*

Annotatsiya. Mazkur maqolada globallashuv sharoitida yoshlarning mafkuraviy immunitetini shakllantirishda axloqiy tarbiyaning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Muallif yoshlarning ma'naviy yetukligi, axloqiy qadriyatlarga sadoqati, mustaqil fikrlash qobiliyati ularni turli mafkuraviy, axborot va madaniy tahdidlardan himoya qilishda asosiy omil ekanini ta'kidlaydi. Shuningdek, oila, ta'lim muassasalari va jamiyatning bu jarayondagi o'zaro hamkorligi tahlil qilinadi hamda mafkuraviy immunitetni mustahkamlashning samarali yo'llari ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: mafkuraviy immunitet, axloqiy tarbiya, ma'naviyat, yoshlar, globallashuv, mafkuraviy tahdid, milliy qadriyatlar.

THE ROLE OF MORAL EDUCATION IN FORMING IDEOLOGICAL IMMUNITY OF YOUTH

Annotation. This article highlights the role and importance of moral education in forming the ideological immunity of young people in the context of globalization. The author emphasizes that the spiritual maturity of young people, their commitment to moral values, and their ability to think independently are the main factors in protecting them from various ideological, informational and cultural threats. The interaction of the family, educational institutions and society in this process is also analyzed, and effective ways to strengthen ideological immunity are indicated.

Keywords: ideological immunity, moral education, spirituality, youth, globalization, ideological threat, national values.

Kirish. Bugungi globallashuv davrida dunyo miqyosida axborot oqimlarining tezlashuvi, g'oyaviy qarama-qarshiliklarning kuchayishi va madaniyatlararo raqobatning ortishi yoshlar ongiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois yosh avlodni turli zararli g'oyalardan, axborot xurujlaridan, yot mafkuralardan himoya qilish dolzarb masalaga aylandi. Mafkuraviy immunitet — bu shaxsning ma'naviy-axloqiy qarashlari, e'tiqodi va mustaqil fikri asosida har qanday g'oyaviy xurujga nisbatan tahliliy yondasha olish, milliy qadriyatlarga sadoqat bilan javob qaytara olish qobiliyatidir. Bunday immunitetning shakllanishida axloqiy tarbiya hal qiluvchi o'rin tutadi. Bugungi kunda yoshlarning turli yot va zararli g'oyalar, shuningdek, vayronkor mafkuraviy ta'sirlarga nisbatan barqaror mafkuraviy immunitetini shakllantirish

masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayonda yoshlarning dunyoqarashini boyitish, Vatanga sadoqat, uning taraqqiyotiga daxldorlik hissini shakllantirish, milliy gʻurur va iftixorni yuksaltirish, ularni milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar ruhida kamol toptirish alohida ahamiyatga ega.

Shuningdek, hozirgi davrning keskin intellektual va maʼnaviy raqobat sharoitida mustaqil fikrlovchi, ijodiy yondashuvga ega, yuqori malakali mutaxassis kadrlarni tayyorlash — uzluksiz taʼlim-tarbiya tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biridir [1].

Zero, globallashuv va axborot asrida milliy oʻzlikni asrab-avaylash, milliy davlatchiligimizni mustahkamlash, yosh avlodni milliy iftixor va masʼuliyat ruhida tarbiyalash jamiyatning maʼnaviy xavfsizligini taʼminlaydigan asosiy omilga aylanmoqda. Shu bois, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazishning samarali infratuzilmasini, metod va texnologiyalarini yanada takomillashtirish zarur.

Hayotiy tajriba shuni koʻrsatmoqdaki, milliy gʻurur, maʼnaviy mustahkamlik va axloqiy barkamollikka asoslangan taʼlim-tarbiya tizimi yoshlarning zararli, yot va buzgʻunchi gʻoyalarga nisbatan mafkuraviy immunitetini kuchaytiruvchi eng muhim omildir. Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda jamiyatni, xususan, yosh avlodni turli yot va zararli mafkuraviy oqimlar, gʻoyaviy xurujlardan himoya qilish dolzarb masalaga aylanmoqda. Xalqni bunday tahdidlardan asrash, jamiyatda mafkuraviy immunitetni shakllantirish, avvalo, insonparvarlik va taraqqiyot qonuniyatlariga mos, sogʻlom gʻoyalar bilan qurollantirishni talab etadi.

Milliy oʻzligimizni, axloqiy qadriyatlarimizni, tarixiy merosimiz va milliy ruhimizni har qanday zararli gʻoyalar taʼsiridan asrab-avaylash — bu jamiyatning mafkuraviy barqarorligini saqlab qolishning asosiy sharti hisoblanadi. Shaxsda mafkuraviy immunitetni shakllantirish orqali millatning gʻoyaviy mustahkamligi, maʼnaviy yuksalishi va fuqarolik ongining rivojlanishi taʼminlanadi.

Mafkuraviy immunitetni yuksaltirishda taʼlim-tarbiya tizimi alohida oʻrin tutadi. Chunki u insonning nafaqat bilim darajasini, balki axloqiy, maʼnaviy, huquqiy va ijtimoiy masʼuliyatini ham shakllantiradi. Shu bois, taʼlim sohasini isloh qilishning asosiy tamoyillaridan biri sifatida “shaxs manfaatlari va taʼlim ustuvorligi” konsepsiyasi ilgari surilmoqda.

Bugungi kunda ilgʻor davlatlar taʼlim tizimini yangilash, innovatsion gʻoyalarni joriy etish va taʼlim jarayonini zamon talablari asosida modernizatsiya qilishga intilmoqda. Chunki ijodkorlik, mustaqil fikrlash, yangilik yaratishga qobiliyatli shaxsni tarbiyalash uchun taʼlim jarayoni mazmuniga yangilik, motivatsiya va ijodiy ruh singdirilishi zarur [2].

Innovatsion faoliyat taʼlim tizimida shunchaki yangilik kiritish emas, balki taʼlim subyekti — oʻquvchi yoki talabada yangilikni yaratish va oʻzlashtirishga nisbatan ichki

ehtiyoj va qiziqishni shakllantirishni nazarda tutadi. Bunday ehtiyoj insonni faol o'rganishga, tafakkur qilishga, mavjud g'oyalarga tanqidiy yondashishga va o'z fikrini mustaqil ifoda etishga undaydi.

Uzluksiz ta'lim tizimini modernizatsiya qilishdan ko'zlangan asosiy maqsad — yoshlarning ma'naviy, huquqiy va intellektual salohiyatini rivojlantirish, ularni zamonaviy kasb va bilimlarga ega, global jarayonlarda faol ishtirok etuvchi, har qanday mafkuraviy tahdid va zararli ta'sirlarga nisbatan ogoh, hushyor va tanqidiy fikrlay oladigan shaxs sifatida shakllantirishdir. Bu jarayon yoshlarning jamiyat hayotida munosib o'rin egallashini ta'minlaydi.

Uzluksiz ta'lim tizimi kadrlar tayyorlash jarayonining mazmunini tubdan yangilaydi. Barkamol shaxs va malakali mutaxassisni tayyorlashga yo'naltirilgan bunday tizimda ta'lim jarayoni ilm-fan, texnika va ishlab chiqarishdagi ilg'or yutuqlar bilan uzviy bog'lanadi.

Ta'lim va tarbiya tizimida demokratik va insonparvarlik tamoyillarining ustuvorligi muhim ahamiyatga ega. Bu, eng avvalo, ta'lim jarayonining markazida shaxs — o'quvchi yoki talabaning e'tirof etilishi, uning sha'ni, or-nomusi, qadr-qimmatini va huquqlarining daxlsizligi ta'minlanishini anglatadi [3]. Shuningdek, ta'lim oluvchilarning shaxsiy tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash, ularning fikrlarini hurmat qilish, ijodiy faolligini rag'batlantirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun zarur pedagogik muhit yaratish zarur.

O'quv jarayonida o'quv manbalari, ko'rgazmali vositalar va pedagogik texnologiyalarda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni qaror toptirish orqali o'quvchilarda bilim olishga ichki ehtiyoj, qiziqish va ongli munosabatni shakllantirish mumkin. Bunday yondashuv ta'limning insonparvarlik mohiyatini kuchaytiradi, yoshlarning ma'naviy kamoloti hamda mafkuraviy immunitetini yuksaltirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimov "Maqsadimiz — erkin shaxsni tarbiyalash" asarida "erkin fikrlaydigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan, o'zining va millatining qadr-qimmatini chuqur anglaydigan, sobit e'tiqodli avlodni tarbiyalash" zarurligini ta'kidlagan. Bu g'oya, aslida, shaxsni mafkuraviy jihatdan yetuk, ma'naviy immunitetga ega inson sifatida kamol toptirishga qaratilgan strategik maqsaddir.

Shu o'rinda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning quyidagi fikrlari mazkur yondashuvning mantiqiy davomi sifatida alohida ahamiyatga ega:

"Yoshlarimiz haqli ravishda Vatanimiz kelajagi uchun javobgarlikni zimmasiga olishga qodir bo'lgan, bugungi va ertangi kunimizning hal qiluvchi kuchiga aylanib borayotgani barchamizga g'urur va iftixor bag'ishlaydi."

Shuningdek, davlat rahbari o'z nutqlarida ta'lim-tarbiya masalasiga e'tibor qaratib, shunday deydi:

“Biz yoshlarimizni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash, ularni bilimli, zamonaviy kasb-hunarga ega, mustaqil fikrlaydigan, vatanparvar insonlar qilib voyaga yetkazish uchun barcha imkoniyatlarni safarbar etamiz.”

Shu nuqtai nazardan, hukumat, ta’lim tizimi, ijtimoiy institutlar hamda keng jamoatchilikning asosiy vazifasi — yoshlarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash, ularni zararli g‘oyalardan himoya qilish, milliy qadriyatlar va umuminsoniy tamoyillar ruhida tarbiyalashdan iboratdir.

Yoshlar mafkuraviy immunitetini shakllantirishda, shubhasiz, uzluksiz ta’lim-tarbiya tizimi, oila, mahalla va jamoat tashkilotlarining o‘zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev bu borada alohida ta’kidlaydi:

“Yoshlarimizni vatanparvarlik, milliy iftixor va mas’uliyat ruhida tarbiyalash, ularni xalqimizning boy tarixiy merosi, madaniyati va qadriyatlariga hurmat ruhida voyaga yetkazish — bizning eng muhim vazifamizdir.”

Demak, yoshlarni mafkuraviy qurollantirish — ularni yot g‘oyalardan himoya qilish, fikr va e’tiqod mustaqilligini shakllantirish, ma’rifat va tafakkur orqali jaholatga qarshi kurashish demakdir. Aks holda, ularni “o‘z holiga tashlab qo‘yish” natijasida, yosh onglar turli yot ta’sirlarga ochiq bo‘lib qoladi.

Prezident Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston — ma’naviy jihatdan yetuk insonlar davlati bo‘lishi kerak” degan fikri mazkur masalaga nazariy va amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu jihatdan, “Fikrga qarshi fikr, g‘oyaga qarshi g‘oya, jaholatga qarshi ma’rifat bilan kurashish” tamoyilining dolzarbligi yanada ortmoqda.

Yoshlarning mafkuraviy immuniteti ularning milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sadoqati, o‘z milliy madaniy merosi, urf-odatlar, tili, dini va tarixiga chuqur hurmati orqali namoyon bo‘ladi. Shundagina ular globallashuv davrida yuzaga kelayotgan mafkuraviy tahdidlarga nisbatan ogoh, irodali va e’tiqodli shaxslar sifatida shakllanadilar.

Xulosa qilib aytganda, milliy g‘oyani yoshlar qalbi va ongiga singdirish, ularni ma’naviy, axloqiy va mafkuraviy jihatdan yetuk insonlar sifatida tarbiyalash — bugungi davrning asosiy talabi va zaruratidir.

Prezident Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek:

“Bizga yurtini sevuvchi, o‘z xalqining taqdiri uchun mas’uliyatni his etadigan, Vatan ravnaqi yo‘lida fidokorona mehnat qiladigan yoshlar kerak.”

Shunday ekan, milliy g‘oyamizda mujassam “Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot, milliy tiklanishdan — milliy yuksalish sari” tamoyillari yoshlarning mafkuraviy immunitetini shakllantirishning g‘oyaviy poydevori hisoblanadi.

Yosh avlodni milliy qadriyatlar, ma’naviyat, mustaqil fikrlash, vatanparvarlik va ijtimoiy mas’uliyat ruhida tarbiyalash jamiyatimiz mafkuraviy xavfsizligini mustahkamlovchi eng muhim omil sanaladi. Zero, barkamol shaxs — kuchli davlat, mustahkam mafkura esa, barqaror taraqqiyot garovidir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov, I. A. (2008). *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat.
2. Karimov, I. A. (1997). *Maqsadimiz — erkin va farovon hayot qurish*. Toshkent: O'zbekiston.
3. Mirziyoyev, Sh. M. (2017). *Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz*. Toshkent: O'zbekiston.
4. Mirziyoyev, Sh. M. (2019). *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. Toshkent: O'zbekiston.
5. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (2023). Toshkent: Adolat nashriyoti.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF–4947-son Farmoni “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida.” *O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami*, №6.
7. O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni. (2020). Toshkent: Oliy Majlis nashriyoti.
8. Abdullaev, Q. (2021). *Yoshlar mafkuraviy immunitetini shakllantirishda ma'naviy-axloqiy tarbiyaning o'rni*. – *Academic Research in Educational Sciences*, 2(1), 1045–1055.
9. Qodirov, B. (2020). *Ma'naviy xavfsizlik va mafkuraviy immunitet masalalari*. Toshkent: Ma'naviyat.
10. Omonov, A. (2022). *Globalashuv sharoitida yoshlar tarbiyasi va ma'naviy immunitet*. – *O'zbekiston ijtimoiy fanlari jurnali*, №3, 44–51.